

Lectura pedagògica de *Per combatre aquesta època*, de Rob Riemen

CLARA DOMÈNECH
ORIOI ROGER

La societat avança i ho fa sense esperar res ni ningú. Agafada a l'asta de la bandera, onejant el progrés, fa passes cada vegada més grans cap endavant, i no sembla pas que tingui aturador. Si l'any 1942 Zwieg escrivia *El món d'ahir* no era pas per fer narrativa fantàsica, sinó perquè vaticinava que una etapa s'havia tancat per donar-ne pas a una de nova. Una etapa inèdita que desbancava un curs successiu i lògic, i presentava com a únic context possible l'ara i aquí de la societat. I que, portant-ho als nostres dies, es tradueix a xifres, economia, la societat espectacle, tecnologia i mitjans de comunicació. Una etapa nova que apellava a la democràcia mentre lentament l'esperit democràtic s'anava apaivagant com s'apaga la flama de les espelmes de cera.

Avui la societat que ens mana és agressiva i volàtil: no parla, no llegeix, no reflexiona, no estudia; resta anestesiada. Malgrat tot, en constant moviment. I en aquest sacseig seqüenciat, aquest atropellament del temps, esborra el progrés humanístic fent creure que l'únic progrés vàlid és aquell que es relaciona amb el benestar econòmic. Individualment, l'home s'ha desvinculat de tota personalitat i individualitat, per lligar-se a la massa, la mateixa que descriu Ortega i Gasset. Ara el subjecte camina al son de la multitud, a mercè de la societat frenètica. Es tracta d'un individu que té l'estat d'ànim en cures palliatives, és a dir, no es refereix al fet que estigui desanimat o desmotivats; és que l'estat d'ànim li està desapareixent, a poc a poc, camina com un somnàmbul. I és així com també li desapareixen les idees, la preocupació per la pròpia individualitat i per allò col·lectiu i, al cap i a la fi, l'interès per ocupar-se d'ell mateix.

Es redueix l'esforç per pensar, per cultivar-se, es cerca la informació senzilla, la repetició sense fi de simplificacions que desemboquen en la despreocupació per

voler saber o entendre res més, cultiu perfecte per l'auge de demagogs. Per exemplificar-ho, Marina Garcés, autora important de la filosofia catalana actual, parla del *solucionisme*:

L'educació, el saber i la ciència s'esfondren també, avui, en un desprestigi del qual només poden salvar-se si es mostren capaces d'oferir solucions laborals, solucions tècniques, solucions econòmiques. El solucionisme és la coartada d'un saber que ha perdut l'atribució de fer-nos millors, com a persones i com a societat. Ja no creiem en ell i per això li demanem solucions i res més que solucions. Ja no comptem a fer-nos millors a nosaltres mateixos, sinó que solament a obtenir més o menys privilegis en un temps que no va enlloc, perquè ha renunciat a apuntar a un futur millor. (2017, p. 8, la traducció és meva)

És un únic model al centre de tot debat, el que soluciona els problemes de l'ara i aquí. En aquest model ens preguntem quin és l'espai pel dubte? Per les preguntes compromeses? On rauen els discursos i relats? Quin és el moment per pensar? La reducció de l'esforç feta realitat, sense pensament i sense estat d'ànim, l'únic que s'opta és per agafar el camí senzill, fàcil i planer. I en aquest camí les humanitats no hi són per enlloc. No hi són perquè requereixen esforç, força de voluntat i desig per saber.

Aquest escenari és el que volem estudiar amb *Per combatre aquesta època. Dues consideracions urgents sobre el feixisme* de Riemen. L'autor en aquesta obra parla sobre un dels últims efectes d'aquesta societat de masses: el ressorgiment del feixisme. A través de dos textos, s'articula un crit d'alerta que ens adverteix que darrere dels populismes i demagogs vestits de messies salvadors que ens venen a treure d'aquest atzucac, s'hi troben noves formes de feixisme.

I Riemen escriu:

L'ús del terme *populista* no és res més que una altra manera de cultivar la negació que el fantasma del feixisme torna a freqüentar les nostres societats i per negar el fet que les democràcies liberals han esdevingut just el contrari: democràcies de masses desproveïdes d'esperit democràtic. Quina és la raó d'aquesta negació? (2018, p. 13)

Riemen, utilitzant el títol *Per combatre aquesta època*, apel·la a mantenir viu l'humanisme per tornar-lo a propagar com a eix vertebrador de la comunitat. D'aquesta manera frenar aquest auge i donar resposta a les actituds estúpides, ignorants i temoroses que es disparen des d'institucions, organitzacions i estructures.

De la lectura pedagògica de Riemen se n'extreu una anàlisi social, cultural i política del que ens arriba, i de la qual ressaltem unes pinzellades formatives. Uns trets característics que creiem que tot ensenyant ha de posseir, i més si es tracta d'un ensenyant que es troba en una societat democràtica en crisi.

La proposta que destaca aquest text és aquella que s'estructura a través del llenguatge i la paraula, primera partícula de tot ensenyament i aprenentatge. Valorem el retorn al diàleg en tots els nivells de l'educació i el fet de tenir presents els principals discursos pedagògics per, d'aquesta manera, crear nous discursos dels professors i també, per què no, dels alumnes.

Reivindicar la paraula com l'obertura al pensament, al dubte i a la possibilitat d'apropar-nos cap al llindar entre allò que sabem i allò que comencem a desconèixer. En darrer terme, dotar de nou el professorat perquè esdevingui l'autoritat per educar en l'esperit crític i plenament humà.

Ens referim al fet que és una resposta individual en el sentit que es vincula directament al professorat, però els seus efectes esperem i creiem que haurien de ser d'abast col·lectiu. Reivindiquem el caràcter format en la manera d'entendre i expressar. La cura de la *paideía* i l'assoliment de la *Bildung*, com aquella bella idea de formació de la humanitat.

Com a conclusió, sabem que no estem fent recerca en un camp emergent ni poc estudiat. Malgrat tot, volíem ressaltar l'humanisme en el context actual com a formació elemental i com a acte de resistència. Un humanisme que de ben segur no serà l'única artèria, però sí una de cabdal, que nodrirà l'ensenyant per fer front a l'esdevenir.

BIBLIOGRAFIA

- GARCÉS, Marina (2017). *Nueva ilustración radical*. 4a ed. Barcelona: Anagrama.
- RIEMEN, Rob (2018). *Per combatre aquesta època: Dues consideracions urgents sobre el feixisme*. 4a ed. Barcelona: Arcàdia.
- ZWEIG, Stefan (2006). *El món d'ahir: Memòries d'un europeu*. 4a ed. Barcelona: Quaderns Crema.